

Foto: Tom van Limpt

BOOKTOKS VIA WHATSAPP ALS ONDERSTEUNING BIJ BOEKKEUZES VAN BOEKTWIJFELAARS

#BookTok staat bekend als een inspirerende online leesgemeenschap, maar werken de populaire video's met leestips ook voor de zogenoemde boektwijfelaars? In deze bijdrage laten Jeroen Dera en Eva Nelissen zien dat het versturen van korte #BookTok-video's via WhatsApp daadwerkelijk inspirerend kan zijn voor de boekkeuzes van deze doelgroep. Dat roept intussen wel vragen op over het type teksten dat via #BookTok-video's wordt aangeraden.

JEROEN DERA & EVA NELISSEN

Er zijn weinig landen waar leerlingen zo veel keuze hebben in het literatuuronderwijs als Nederland. Ondanks de mythe dat er een wijdverbreide 'verplichte leeslijst' bestaat, plaatst zo'n beetje elke examen-kandidaat havo/vwo wel iets unieks op de lijst – getuige de 1642 titels die een van ons in eerder onderzoek terugvond op de leeslijsten van 1616 scholieren (Dera, 2019). Juist dat overweldigende aanbod is intussen ook een probleem, want zeker leerlingen die weinig lezen, vinden het doorgaans heel moeilijk om een geschikt boek te kiezen en gebruiken daarbij bovendien weinig informatiebron-

nen (Stalpers, 2020, p. 35–36). Literatuurdocenten en mediathecarissen spelen om die reden een cruciale rol in het verstrekken van leesadviezen aan leerlingen voor wie lezen geen frequente vrijetijdsactiviteit is en soms zelfs een worsteling vormt (cf. Merga, 2019).

Met de opkomst van leesculturen op sociale media zijn er meer mogelijkheden gekomen om zulke leesadviezen digitaal te verstrekken, al is het maar omdat leesgemeenschappen sterk gericht zijn op het uitwisselen van boekentips (Reddan et al., 2024). Met name de #BookTok-community op TikTok wordt in onderwijs-

onderzoek geregeld genoemd als inspiratiebron voor motiverende tekstselecties (zie bijvoorbeeld Jerasa & Boffone, 2021; Merga, 2021). Zoals blijkt uit de bijdrage van Semmy Claassen (2026) aan dit themanummer, geldt het verkrijgen van leestips ook in de Nederlandstalige context als belangrijkste opbrengst van deelname aan online leesgemeenschappen zoals #BookTok. Eerder onderzoek onder leerlingen in havo en vwo 3 liet bovendien zien dat een groot deel van hen erin gelooft dat het volgen van #BookTok hen zou kunnen aanzetten om (nog) meer te lezen – met de kanttekening dat dit maar

nauwelijks gold voor leerlingen met een negatieve leesattitude (Dera et al., 2023). Maar hoewel Nederlandse leerlingen met een positieve(re) houding ten opzichte van boeken worden geënthousiasmeerd door #BookTok en daar leestips van hun gading aantreffen, laten docenten zich in de praktijk zelden inspireren door deze online community als zij teksten selecteren voor hun literatuuronderwijs (Delhey et al., 2025).

Tegen die achtergrond willen wij in deze bijdrage laten zien dat BookTok-video's laaghangend fruit zijn voor het verstrekken van leestips aan leerlingen. We

Twee keer per week ontvingen de leerlingen via WhatsApp een #BookTok-video met een kort vragenlijstje erbij

baseren ons daarbij op de resultaten van het afstudeeronderzoek dat een van ons uitvoerde onder begeleiding van de ander (Nelissen, 2024). In dat onderzoek kregen 23 leerlingen uit de bovenbouw havo/vwo gedurende een maand twee keer per week een #BookTok-filmpje doorgestuurd door hun docent Nederlands. Wat bleek? De meesten van hen vonden tijdens die maand inspiratie voor nieuwe titels om te lezen. En hoewel de meer ‘literaire’ titels het daarbij gemiddeld genomen aflegden tegen ‘populaire’ fictie, wisten sommige leerlingen via deze interventie wel degelijk hun weg te vinden naar titels voor ‘de lijst’.

Achtergronden van het onderzoek
 Het onderzoek waarover we hier rapporteren, richtte zich specifiek op leerlingen die Stalpers (2020) aanduidt als ‘boektwijfelaars’. Zij hebben een neutrale tot positieve attitude ten opzichte van boeken, maar lezen die in de praktijk weinig tot niet. Omdat Dera et al. (2023) onder die groep relatief veel enthousiasme voor #BookTok constateerden, waren boektwijfelaars een interessante doelgroep om regelmatig filmpjes aan toe te sturen. Het promotieonderzoek van Lisa van der Sande (2023) was hierbij een belangrijke inspiratiebron. Zij onderzocht of korte berichten via WhatsApp (van het type ‘Het is tijd om je boek te lezen’) als effectieve ‘herinnering’ kunnen werken voor jongeren die lezen niet als routine hebben. Hoewel Van der Sande in een studie onder vmbo-leerlingen vooral positieve effecten vond bij leerlingen die bij aanvang al relatief veel lasen, vonden wij het de moeite waard om de praktijk van dit soort leesinterventies via appcontact verder te verkennen.

54 leerlingen uit de bovenbouw havo/vwo meldden zich aan om deel te nemen aan het onderzoek. Om te bepalen wie van hen als boektwijfelaar golden, vulden zij een korte vragenlijst in over hun leesfrequentie en leesattitude (op basis van negentien semantische differentialen gemeten op een vijfpuntschaal, zoals ‘Ik vind lezen leuk’ versus ‘Ik vind lezen vervelend’, cf. Stokmans, 2007). Leerlingen werden als boektwijfelaar geclassificeerd als ze tussen de 0 en 1 boeken per maand lasen en een positieve leesattitude hadden (een gemiddelde score

hoger dan 3,0 op de schaal van Stokmans). Dit bleek te gelden voor 29 van de leerlingen die zich aangemeld hadden. 25 van hen namen daadwerkelijk aan het onderzoek deel, van wie er twee voortijdig afhaakten. Met liefst 20 meisjes was de genderverdeling nogal scheef, wat helaas vaker voorkomt in onderzoek onder jonge lezers dan het vakgebied lief is. Havisten (11) en vwo’ers (12) hielden elkaar wel in balans.

De participerende leerlingen werden gedurende een maand gemonitord. Twee keer per week – op dinsdag en donderdag – ontvingen zij via WhatsApp een #BookTok-video met een kort vragenlijstje erbij (zie kader 1). In totaal werden er acht van deze filmpjes doorgestuurd, met een duur tussen de 0:42 en 1:31 minuten. De video’s (zie kader 2) moesten zijn gemaakt door een BookTokker met een substantieel bereik (minimaal 1750 volgers), dienden een waardeoordeel over het besproken boek te bevatten en moesten gebruikmaken van de multimodale mogelijkheden van TikTok (gesproken tekst, beeld,

Op een likertschaal (5 punten):

- Hoe leuk vond je dit filmpje om te kijken?
- Hoe overtuigend vond je de mening van de BookTokker over het boek?
- Hoe leuk lijkt het besproken boek jou om te lezen?
- Hoe grappig vond je dit filmpje?
- Hoe aardig lijkt deze BookTokker jou?
- Hoe duidelijk vond je dit filmpje?
- Hoe goed denk je dat deze BookTokker bij jouw vriendenkring zou passen?

Open vraag:

- Wil je verder nog iets kwijt over het filmpje?

Kader 1. Vragen bij de doorgestuurde #BookTok-filmpjes

muziek), zodat ze exemplarisch waren voor de esthetiek van het platform (cf. Dera, 2024). Van belang was bovendien dat de selectie divers was – in termen van gender en bekendheid (met zowel gereputeerde *bookfluencers* als onbekendere namen), maar ook in termen van de besproken boeken. Omdat de interventie in de context van het lezen op school plaatsvond en #BookTok in de vakliteratuur nogal eens wordt gepresenteerd als een platform dat min of meer haaks staat op de schoolcanon (zie bijvoorbeeld Jerasa & Boffone, 2021), werden er ook video’s aangeboden over titels die als meer ‘literair’ te boek staan en waarschijnlijk probleemloos in aanmerking komen voor de leeslijst bij Nederlands of Engels.

De maandag na het bekijken van de twee wekelijkse filmpjes kregen de participanten een korte vragenlijst voorgelegd, eveneens per WhatsApp. Daarin werd geïnventariseerd hoeveel ze die week gelezen hadden, of ze inspiratie hadden opgedaan voor een nieuw boek, of ze teruggedacht hadden aan de filmpjes en of ze zelf op

#BookTok gekeken hadden. Na afloop van de hele cyclus vond daarnaast met 22 van de 23 deelnemers nog een semigestructureerd interview plaats waarin werd teruggeblikt op de interventie.

Opvallende resultaten
 Het meest in het oog springende resultaat van het onderzoek is dat het doorsturen van BookTok-video’s voor deze groep boektwijfelaars daadwerkelijk als ‘zetje in de goede richting’ kan functioneren bij het oriënteren op nieuwe boeken. In de wekelijkse meting gaf in week 1 een meerderheid (61%) van de 23 deelnemers aan dat zij door de getoonde #BookTok-filmpjes inspiratie had opgedaan om een nieuw boek te gaan lezen. In week 2 en 3 lag dat aandeel op 43%; in week 4 op 22% (wat waarschijnlijk samenhangt met de lagere score voor de besproken boeken die week; zie kader 2). Belangrijk is vooral: in elke week werd een (meer of minder substantieel) deel van de leerlingen naar eigen zeggen geïnspireerd.

#	Besproken boek	BookTokker	Leuk om te kijken? gemiddelde score (standaarddeviatie)	Leuk boek? gemiddelde score (standaarddeviatie)
1	Jan Wortel, <i>Weerlicht</i> (2022)	@noraleest	3,39 (0,78)	3,00 (1,09)
2	Chinouk Thijssen, <i>Museumnacht</i> (2023)	@daansbooks	3,30 (0,97)	3,52 (1,19)
3	Francine Oomen, <i>Hoe overleef ik alles wat ik niemand vertel</i> (2023)	@paulaleest	2,96 (0,71)	2,70 (1,19)
4	Fons Burger, 2125 <i>De winterslaper</i> (2022)	@mireilleisreading	4,43 (0,84)	3,52 (0,90)
5	Olivier van Os, <i>Lijken liegen niet</i> (2023)	@sanne_reads	3,61 (0,84)	3,78 (0,90)
6	Sarah Meuleman, <i>Zie mij graag</i> (2023)	@jetweede vader	3,43 (0,84)	2,61 (1,00)
7	Gavrielle Zevin, <i>Morgen en morgen en morgen</i> (2023)	@livethebooklife	2,91 (0,85)	2,61 (1,08)
8	Scarlett St. Claire, <i>A touch of darkness</i> (2023)	@zosander	3,04 (1,12)	2,83 (1,40)

Kader 2. Voorgelegde #BookTok-video's onder 23 boektwijfelaars en hun gemiddelde score (op een likertschaal van 5 punten)

Dat het percentage geënthousiasmeerde leerlingen in de loop van de interventie terugliep, is mogelijk niet alleen te wijten aan de doorgestuurde video's. In de interviews koppelden leerlingen het minder lezen (en de bijbehorende lagere leesmotivatie) in die laatste week geregeld aan schooldruk, toetsen en volle agenda's. De impact van leestips via appcontact lijkt dan ook niet louter afhankelijk van de leesadviezen zelf; ook timing speelt een belangrijke rol. Wanneer leerlingen het druk hebben, kunnen laagdrempelige, korte prikkels rond boeken weliswaar noodzakelijk zijn, alleen is de ruimte om er (meteen) iets mee te doen klein.

De impact van leestips via appcontact lijkt niet louter afhankelijk van de leesadviezen zelf; ook timing speelt een belangrijke rol

Kijken we naar de doorgestuurde filmpjes zelf, dan valt op dat sommige video's en titels duidelijk beter landen dan andere (zie kader 2). De beoordeling van de filmpjes verschilde behoorlijk. Zo werd de video over Fons Burgers roman 2125 *De winterslaper* van de expressieve @mirelleisreading zeer leuk gevonden om te kijken, terwijl andere filmpjes rond of onder de 3 op de likertschaal van 5 punten bleven steken. Ook de aantrekkingskracht van het besprokene varieerde, met bijvoorbeeld relatief hoge waarderingen voor *Lijken liegen niet* van Olivier van Os en *Museumnacht* van Chinouk Thijssen, beide titels met sterke thrillerelementen. De meer 'literaire' romans, zoals Meulemans *Zie mij graag* en Zevins *Morgen en morgen en morgen*, legden het duidelijk af tegen boeken die eerder onder het domein van populaire fictie geschaard worden. Zeker in het licht van de empirische observatie dat veel leerlingen weinig verschil maken tussen 'lectuur' en romans die binnen het literaire veld als 'literatuur' worden beschouwd (Dera, 2025a) is dat een belangrijk resultaat: het doorsturen van #BookTok-video's over literaire fictie betekent niet automatisch dat de tip in kwestie ook aanslaat.

Dat punt werd ook duidelijk uit de inventarisatie van titels die leerlingen daadwerkelijk wilden gaan lezen

naar aanleiding van de interventie. Hierbij werd tien keer een titel genoemd waarvan de literaire status betwist zou kunnen worden, en vijf keer een als literatuur in de markt gezette roman (met name Wortels *Weerlicht* werd hierbij vaak genoemd). We willen benadrukken dat we daarmee geen hiërarchisch onderscheid tussen de getoonde titels willen maken, maar constateren wel dat de titels die onder boektwijfelaars sterker resoneren, in discussies over leeslijsten regelmatig als 'ongeschikt' worden gezien vanwege hun status als populair jeugdboek (cf. Ackermans, 2026). Tegelijkertijd laat het onderzoek zien dat ook 'lijstwaardige titels' als *Weerlicht* en *Zie mij graag* via #BookTok een jonge boektwijfelaar kunnen bereiken.

Opvallend is ten slotte dat deze interventie in de praktijk niet alleen fungeerde als een individueel keuze-instrument, maar ook appelleerde aan het sociale karakter van lezen onder tieners. Met name in het interview kwam herhaaldelijk naar voren dat leerlingen met hun klasgenoten hadden gepraat over de filmpjes die zij doorgestuurd hadden gekregen. #BookTok-video's kunnen kortom gedeelde referentiepunten in de klas worden (van het type 'Heb jij dat filmpje ook gezien?'), waardoor leestips het niveau van de docent-leerlinginteractie kunnen overstijgen.

Implicaties voor het onderwijs
Wat betekenen deze resultaten voor literatuurdocenten en mediathecarissen? Allereerst bieden ze hopelijk een inzicht: #BookTok-video's – en waarschijnlijk ook video's op andere sociale media – lenen zich goed als laagdrempelig kanaal voor het uitwisselen van leestips, ook onder leerlingen voor wie lezen ondanks een relatief positieve attitude geen vanzelfsprekendheid is. Het onderzoek laat zien dat je met weinig middelen (twee keer per week een korte video) bij een deel van de boektwijfelaars inspiratie kunt oproepen voor nieuwe titels.

Het onderzoek laat zien dat je met weinig middelen bij een deel van de boektwijfelaars inspiratie kunt oproepen voor nieuwe titels

Natuurlijk vraagt dit wel om doordachte keuzes. Een eerste didactisch advies is daarbij om het digitale aanbod sterk te cureren. In het hier besproken afstudeeronderzoek werd er bewust gevarieerd in genres en type boeken (óók literaire), en interessant genoeg werd elk van de acht doorgestuurde titels door minimaal één leerling als inspirerende leestip beschouwd. Wel onderstreept het onderzoek dat populaire fictie beter aanslaat dan meer literaire romans, ook wanneer ze binnen de sterk affectief georiënteerde aandachtseconomie van TikTok worden aangeraden (cf. Dera, 2025b; Kulkarni, 2024). Wat ons betreft vraagt dit om een tweesporenbeleid op het vlak van boekadviezen. Wie met een gelijksoortige #BookTok-chat wil werken, doet er goed aan om toegankelijke, populaire titels af te wisselen met boeken die qua thematiek, stijl of diepgang kansrijker zijn voor 'lezen voor de lijst'. De eerste groep zou dan bijvoorbeeld gelezen kunnen worden tijdens schoolbrede leesuren die op steeds meer middelbare scholen worden ingevoerd; de andere groep leent zich beter voor de literatuurlessen bij Nederlands of moderne vreemde talen.

Een ander advies is om het niet te laten bij het doorsturen van filmpjes via apps als WhatsApp, Signal of Threema, maar om ook mogelijkheden te faciliteren om over deze video's en de daarin besproken boeken te praten. In het onderzoek deden leerlingen dat zelfs al zonder uitdrukkelijke aanmoediging, maar er valt zeker meer uit dit sociale aspect te halen – een wekelijks inlooppmoment in de mediatheek, bijvoorbeeld (waarbij dan ook de doorgestuurde titels op een tafel klaarliggen), of een vast moment in de les waarbij leerlingen samen kunnen uitwisselen wat hen aansprak. Hierbij kan vanzelfsprekend ook een koppeling met Hebban in de Klas worden gemaakt (zie Kustermans, 2026).

Op basis van het onderzoek verwachten we zeker niet direct wonderen: ook hier zagen we dat het enthousiasme wat inzakte als er veel deadlines waren, en geen van de geïnterviewde boektwijfelaars werd opeens een boekenwurm. Echter, het per app doorsturen van elementen uit de online leescultuur van jongeren kan wel degelijk een praktisch hulpmiddel zijn om leerlingen aan te zetten tot gemotiveerde boekkeuzes – in beide betekenissen van het woord. ■

LITERATUUR
Ackermans, L. (2026). *Young Adult-literatuur in Nederland: volwassen en volwaardig? De status en positie van Young Adult-literatuur in het Nederlandse literaire veld en perspectieven voor haar inzet in het voortgezet onderwijs* [Dissertatie, Radboud Universiteit Nijmegen]. Radboud Repository. <https://hdl.handle.net/2066/327511>
Claassen, S. (2026). Van online lezersgemeenschappen naar de klas: Boeken aanraden via sfeer, affect, transmedialiteit en tropes. In J. Dera & J. Graus (Red.), *Literatuuronderwijs in de postdigitale leescultuur* (p. 4–9). Vereniging voor Leraren in Levende Talen.
Delhey, Y., Dera, J., Janssen, L., Jentges, S., Koffeman, M., & Mekenkamp, M. (2025). *Tekstselectie in het Nederlandse literatuuronderwijs: Een enquêtestudie onder docenten Duits, Engels, Frans, Nederlands en Spaans*. Stichting Lezen.
Dera, J. (2019). *De praktijk van de leeslijst: Een onderzoek naar de inhoud en waardering van literatuurlijsten voor het schoolvak Nederlands op havo en vwo*. Stichting Lezen.
Dera, J. (2024). BookTok: A narrative review of current literature and directions for future research. *Literature Compass*, 21(10–12), Artikel e70012.
Dera, J. (2025a). Het boek op zijn kaft gewogen: Leerlingoordelen over literariteit op grond van boekcovers. *Levende Talen Tijdschrift*, 26(4), 3–17.
Dera, J. (2025b). 'Your voice brings calmness to the chaos in my mind': Exploring the uses of poetry on TikTok. *Journal of Poetry Therapy*, 38(1), 24–37.
Dera, J., Brouwer, S., & Welling, A. (2023). #BookTok's appeal on ninth-grade students: An inquiry into students' responses on a social media revelation. *Journal of Adolescent & Adult Literacy*, 67(2), 99–110.
Jerasa, S., & Boffone, T. (2021). BookTok 101: TikTok, digital literacies, and out-of-school reading practices. *Journal of Adolescent & Adult Literacy*, 65(3), 219–226.
Kulkarni, S. (2024). Getting a feel for BookTok: Understanding affect on TikTok's bookish subculture. In J. Dera & R. van Steensel (Red.), *Lezen in beweging: Ontwikkelingen in leesbevordering, lees- en literatuuronderwijs, digitaal lezen en toetsing* (p. 75–86). Eburon.
Kustermans, E. (2026). Eén klas, één leesdoel: *Reading challenges* binnen Hebban in de Klas. In J. Dera & J. Graus (Red.), *Literatuuronderwijs in de postdigitale leescultuur* (p. 16–21). Vereniging voor Leraren in Levende Talen.
Merga, M. (2019). How do librarians in schools support struggling readers? *English in Education*, 53(2), 145–160.
Merga, M. (2021). How can BookTok on TikTok inform readers' advisory services for young people? *Library & Information Science Research*, 43(2), Artikel 101091.
Nelissen, E. (2024). *Trekt #BookTok de boektwijfelaar over de streep?* [Masterscriptie, Radboud Universiteit Nijmegen]. Radboud Educational Repository. <https://theses.ubn.ru.nl/handle/123456789/16568>
Reddan, B., Rutherford, L., Schoonens, A., & Dezuanni, M. (2024). *Social reading cultures on BookTube, Bookstagram, and BookTok*. Routledge.
Stalpers, C. (2020). *De leeswereld van jongeren en jongvolwassenen*. Stichting Lezen.
Sande, N. E. van der. (2023). *Explanations for infrequent reading in primary and secondary school students: Reading motivation, selection of appropriate books, and behavioral routines* [Dissertatie, Vrije Universiteit Amsterdam]. VU Research Portal. <https://hdl.handle.net/1871.1/03cf38e3-f6ba-4903-9298-f756b2ocada6>
Stokmans, M. (2007). *De casus Bazar: Effectmeting van een leesbevorderingsproject*. Eburon.